

turis usque adhuc. Sicut gaudent angeli super penitentes: ita dolent super converti nolentes. Item nunc communem creaturam nominat, post Adam & Evam, justos qui fuerunt usque ad tempus Christi: qui & ipsi Adæ & Evæ, qui dicuntur creatura, simul congemiscunt, recipere desiderantes præmia virtutum quæ Dominus promissit eis.

Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra gemimus adoptionem filiorum Dei. Non solum angeli qui benigniores nobis sunt de huiusmodi dolent, sed etiam nos qui jam Spiritum sanctum habemus, de talibus ingemiscimus: sicut & Jeremias ingemiscens aiebat: Heu mihi anima, quia perit terra reverens: & reliqua. Item dicens: Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes: manifestè edocuit: quia non de irrationali, vel insensibili creatura sermonem fecerit, quæ non participat Spiritum sanctum, sed de sanctis dicit qui Deo placuerunt naturali lege, similiter & Moyse. Discipuli autem Christi primitias dicuntur habere spiritus id est, prima & præclara charismata, per quæ ditaverunt omnem terram. Non enim tanta fuit gratia ante legem & in lege Moyse. Et quod priores sint discipuli Christi: Hebræis scribens docet: Sed & hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente: & ne sine nobis consummarentur.

Expectantes redemptionem corporis nostri. Nondum rem ipsam promissam percepimus, sed speramus: sicut ad Corinthios ait: Per fidem enim ambulamus, & non per speciem.

Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Quod videtur, non speratur: sed si proprium est, possidet. Nulla enim spes in rebus visibilibus est Christianis. Non enim nobis præsentia promissa sunt, sed futura.

Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Ideo fides per patientiam grandis est præmi: quia quod non videt credit: & quasi jam acceperit, ita secuta est de nondum acceptis: sicut ait ad Hebræos: Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis repromissionem. Spes enim sine patientia esse non novit.

Similiter autem & spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Secundum hanc spem adjuvat: ut non terrena, sed cælestia postulemus. Inferna enim est nostra possibilitas, nisi doctrina sancti Spiritus adjuvetur.

Nam quid oremus sicut oportet nescimus. Quia adhuc per speculum videmus. Frequenter obliunt, quæ prodesse putamus: & ideo nobis postulata minime conceduntur provisione divina: sicut & ipse alibi ait: Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me, & reliqua. Aliter: Difficile orationis nostræ desiderium secundum quod corde concepimus, exprimeret vix voce valeamus: unde subsecutus est.

Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Deus ergo qui scrutatur corda, & si sermone comprehendere non sufficimus: novit in quantum modo credere cupiamus. Scit tamen quia pro sanctis rebus, non pro sæcularibus postulamus secundum ipsius voluntatem.

Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus. Quasi summus sacerdos.

Quia secundum Deum postulat pro sanctis. Hic gratiam spiritus, spiritum nominavit: sicut alibi dicit: Si oravero lingua, spiritus meus orat: & æmulatores estis spirituum. Postulat autem: quia postulare nos facit gemitibus, qui enarrari non possunt: sicut tentare nos dicitur Deus ut sciat: hoc est, ut scire nos faciat quales scimus. Sed & hoc commune quod Dominus fieri jubet, ipse dicitur operari: ut ille ædificavit domum, aut ille codicem fecit: cum nec ipse scripserit, nec ille construxerit. Item gratiam spiritus, nominat spiritum: qui docet nos pro nobis Domino postulare, sicut Isaias dicit: Spiritus sapientiæ & scientiæ & intellectus. Et Corinthiis scribens dicit: Sic & vos quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis.

Scimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Omnia quæcumque fecerimus, vel passi fuerimus propter dilectionem Dei, omnia nobis ad mercedem crescunt. Omnia enim quæcumque iustus fecerit, profperabuntur.

His qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præcivir. Secundum quod proposuit sola fide salvare quos præcivir credituros: & quos gratis vocavit ad salutem, multo magis glorificabit ad salutem operantes.

Et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui. Prædestinare idem est quod præcivir. Ergo quos præcivir conformes futuros in vita, voluit ut fierent conformes in gloria. Qui transformavit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ.

Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Primogenitus ex mortuis in gloriam. Item hic secundum quod homo factus est, secundum gratiam quæ in eo erat, Filius Dei, primogenitus interpellat pro nobis, non quasi Deus interpellat, sed quasi summus sacerdos.

Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & iustificavit: quos autem iustificavit, illos & magnificavit. Quos præcivir credituros, hos vocavit. Vocatio autem volentes colligit, non invitos. Aut certe discretio non in personis, sed in tempore est. Hoc ideo dicit, propter fidei inimicos: ne fortuitam Dei gratiam iudicarent. Ergo vocantur per prædicationem ut credant: credentes iustificentur per baptismum: glorificentur in virtutibus gratiarum.

Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Vult ostendere quod nemo possit impedire eos qui diligentes Deum, diliguntur à Deo, quo minus gloriam quæ promissa est, consequantur: eo quod perfecta quæ in illis est charitas, omnem causam mortalis timoris foras expellat.

Qui etiam proprio filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Præmisit tradidit, ut tradentibus maneret libertas arbitrii: & nobis patientiæ monstraret exemplum. Quod dicit, pro omnibus: notandum quia non pro aliquantibus.

Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quid potest habere charius, quod nobis neget, qui filium non negavit?

Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat? Qui est quis condemnet? Quos Deus elegit credentes, ac signis & virtutibus iustos ostendit: quis pro pristinis adebit accusare delictis, vel pro contemptu legalium mandatorum?

Christus Jesus qui mortuus est? imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei. Secundum assumpti hominis loquitur formam: qui mortuus est & resurrexit.

Qui etiam interpellat pro nobis. Ut cum ipso simus, ubi ipse est. Solent planè Ariani ex interpellationis causa, movere calumniam, dicentes, quod qui interpellatur, interpellante sit maior. Quibus respondendum est, Deum oblivionem non pati: ut pro ipsis commoneatur semper quos ipse elegit: sed in hoc interpellare eum dicitur, dum semper patri hominem quem suscepit, quasi nostrum pignus ostendit: & offert ut verus pontifex & æternus.

Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Sicut scriptum est. Post tanta & præclara beneficia, vel promissa, quæ poterit tam gravis esse pressura: quæ nos ab ejus charitate divellat: & dicendo omnes docet tales esse debere: qui à Christo nec periculum debeant separari. Tunc verò Judæi volebant illos à Christo ita separare, ut ad legis eos custodiam revocarent.

Quia propter te mortificamus tota die. Non propter aliquod crimen, sed propter te, qui dixisti: Beati eritis cum persecuerent vos, & cætera.

Æstimati sumus sicut oves occisionis. Hoc in nobis Christianis maxime impletur: quibus non licet nosmetipsos defendere, sed exemplo Domini & magistris: qui sicut ovis ad victimam ductus est, omnia illata patientissimè tolerare.

Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Has omnes tribulationes pro nihilo ducimus, propter eum qui nos tantum dilexit, ut etiam moreretur pro nobis. Et quando pro ejus nomine morimur, tunc maxime triumphamus: præsertim cum leve sit pro se pati, quod pro aliis Christus Dominus pati dignatus est.

Certus sum enim: quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque insipientia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque

profundum. Pro certo confido: quia nec si mihi quis mortem minetur, nec si vitam promittat, nec si se angelum dicat à Domino destinatum, nec si se angelorum principem mentiat: nec si in præsentem honorem conferat: neque si polliceatur gloriam futurorum: neque si virtutes operetur: nec si cælum promittat: & inferno deterrat, vel profunditatem scientiæ suadere conetur, utquam nos poterit à Christi secernere charitate.

Neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei. Omnem penè creaturam nominavit: & non fuit his contentus nisi addiderit, ut etiam si sit alia creatura, nec ipsa valeat separare.

Quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Deum diligit in Christo, cujus dilectio consistit in custodia mandatorum, sicut & ipse ait: Si diligitis me, mandata mea servate. Nec non imitationem amoris sui in fraterna charitate constituit, dicens: In hoc cognoscent homines: quia mei discipuli estis, si dilexeritis invicem. Et Joannes ait: Si fratrem quem vides, non diligis: Deum quem non vides, quomodo potes diligere.

Caput IX.

VERITATEM dico in Christo Jesu: non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto: quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Contra Judæos acturus, primum illis satisfacit non se odii causa hæc dicere, sed amoris: eo quod doleat illos non credere Christum: ad quos primum salvandos advenerat. Quod autem dicit, se in Christo dicere veritatem: ostendit hominem baptizatum: qui per communicationem corporis & sanguinis Christi in ipso manet, & ipse in illo: quicquid vel facit, vel loquitur in Christo, eum loqui, vel agere, cujus est membrum. Et quicquid ei illatum injuriæ fuerit, Christo similiter irrogari. Nam quod ait: concientiam sibi in hac parte testimonium perhibere: illum docet veritatem dicere, cujus conscientiam in omnibus attestatur. Nec eum mendacii reum, interna accusatione constituit. Item Apostolus se tristem dicit valde pro fratribus suis secundum carnem, qui dicit nullum nos separare à charitate Christi: sciens se quando persecutor erat, & optabat se anathema esse à Christo, vocatum à Christo secundum ejus misericordiam: & volebat eos credere, & eandem misericordiam promereri.

Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Optabam aliquando cum persecutor Christum, non modo optarem: sciebam quod ipsum essent hæc omnia. Sed postquam cognovi veritatem, dereliqui eos quos taliter diligebam, & ipsi nondum convertuntur.

Qui sunt Israelitæ: quorum adoptio est filiorum. De ipsis enim dicebat: Filius meus primogenitus Israel.

Et gloria, & testamentum, & legislatio. Veteris latio, & novi promissio.

Et obsequium, & promissio. Hoc est mysterium angelorum, vel Prophetarum.

Quorum patres. Abraham, Isaac, & Jacob.

Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen. Contra Manichæum, Photinum, & Arium: quia & ex Judæis est secundum carnem, & Deus benedictus in sæcula: sicut & Thomas adoravit & dicit: Deus meus, Deus meus. Quod ille confirmat: dicens: Quia vidisti, ideo credidisti.

Non autem quod exciderit verbum Dei. Licet Apostolus doleat Judæos excidisse à promissionis gratia, ostendit tamen non inane fuisse verbum Dei: & his promissa debere, non qui secundum carnem ex Abraham, Isaac, & Israel nati sunt: sed qui servantes fidem Patriarcharum, de quorum semine putantur. Item quia superius dixerat dolere se quod genus Israel proprio vitio excluderetur à regno, quorum hæc omnia fuerunt. Hic ostendit illos qui non credunt, non esse filios Abraham, ne omnibus Judæis præjudicare putaretur, & objiceretur ei: Nunquid Deus mentitus est Abraham?

Non enim omnes qui est circumcisio sunt Israel, hi sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abraham, omnes filii. Si non omnes, tamen aliquantibus: Et si non omnes Israelitæ, Israel sunt: sunt ergo ex gentibus aliquantibus, in quibus non est dolus.

Sed in Isaac vocabitur tibi semen. In solo Isaac vocati sunt, etiam tunc filii Abraham: non etiam in Ismael, cum & ipse ex ejus stirpe descenderet. Item semen Isaac non isti qui secundum carnem nati sunt: sed hi qui secundum spiritum sunt, hoc est, secundum fidem Isaac. Qui enim talis, hujus promissio est, & adoptio filiorum. Habebat enim primogenitum Esau: & non est à Deo dilectus, nisi Israel.

Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis æstimantur in semine. Ismael enim secundum carnalem usum natus est ex ancilla: Isaac verò super naturam de senibus ex repromissione Dei est generatus: Ita nunc Christianos promissio facit filios Abraham, quam meruit fides, ut scilicet pater sit gentium plurimarum.

Promissionis enim verbum hoc est. Hic ostendit posteriorem populum, more Isaac, esse repromissionis.

Secundum hoc tempus veniam: & erit Sara filius. Antequam nasceremini: imo priusquam Rebecca. Esau & Jacob ex utero suo funderet, in Jacob dilexi vos: In Esau idem odium habui. Quem locum Paulus Apostolus mystica disputatione eventilans, scriptum est, ad Romanos: duo pariter testimonia de Genesi Malachiaque conjungit. Sed & Rebecca de uno concubitu habens Isaac patrem nostrum. Nam cum nondum nati essent, aut aliquid egissent boni vel mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret: non ex operibus, sed ex vocatione dictum est ei: Quia major serviet minori: Sicut scriptum est, Jacob dilexi: Esau autem odio habui. Hoc enim quod dicitur: Sicut scriptum est, & ad Geneleos librum, & ad Prophetam Malachiam refertur. Et non solum ait: Jacob dilexi, antequam nasceretur: & odio habui Esau, priusquam ex matris utero funderetur: sed in posteros eorum amorem meum & odium conservavi. Odium in Esau, cujus montes qui appellantur Seir, redegit in solitudinem, & urbes feci esse desertas, & à serpentibus ac bestiis obtineri.

Non solum autem illa, sed & Rebecca. Non solum autem Ismael & Isaac: qui quamvis ex uno quidem patre, diversa tamen matre sunt generati: non sunt unum apud Deum, sed etiam Jacob & Esau: qui ex uno sunt de Rebecca nati concubitu, antequam nascerentur fidei sunt apud Deum merito separati: ut propositum Dei de eligendis bonis, & refutandis malis, etiam in præsentem maneret. Ita ergo & nunc quos præcivir de gentibus credituros, elegit: & ex Israel rejecit incredulos.

Ex uno concubitu habens Isaac patris nostri. Quæ legitur primo Geneleos edidisse: & eo, quasi novum aliquid accesserit, perterrita Deum interrogat.

Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali: ut secundum electionem propositum Dei maneret: Sive ut hoc significaret: quod modo etiam de geminis qui non credit, abjiceretur.

Non ex operibus, sed ex vocatione dictum est ei. Præsentia Dei non præjudicat peccatores, si converti voluerint. Dicit enim per Ezechielem: Si dixerit peccatori, morte morietis: & ille conversus justitiam fecerit: vita vivet, & non morietur.

Quia major serviet minori. In Geneleos libro dictum est: Duæ gentes & duo populi in utero tuo: & populus populum superabit: & major serviet minori. Ergo prophetia non de his est, qui secundum carnem sunt Jacob & Esau: sed de his qui futuri erant ex operibus boni & mali: & ex ipsis operibus aut odium Dei habere, aut misericordiam ejus consequi.

Sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Hoc autem quod dicitur, sicut scriptum est, & ad Geneleos librum, & ad Prophetam Malachiam pertinet. In Geneleos libro ad Rebeccam dicitur: Duo gentes & duo populi in utero tuo. Unde bene ostendit Apostolus promissiones non esse eorum qui secundum carnem filii sunt Abraham, sed eorum qui fidem patrum servant atque custodiunt.

Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? Absit. Timuit ne quod ipse propterea dixerat, ut probaretur apud Deum prærogativam generis nil valere: sive jam tunc significatum posteriorem populum meliorem futurum, non intelligentes, putarent eum dicere: quod alios Deus bonos faceret, alios malos, secundum ipsorum sententiam: quod erat iniquorum punire: qui non sua sponte peccasset: proponit sibi ex adverso testimonia, quibus ipsi hoc affirmare so-

lebant. Quibus exemplis per breves subiectiones respondet, ostendens ita intelligi non posse.

Moyſi enim dixit: miſerebor cui miſertus ſum? & miſericordiam preſtabo. Hoc recto ſenſu ita intelligitur: Illius miſerebor quem præſcivi poſſe miſericordiam promereri, ut jam tunc illius ſim miſertus.

Cui miſerebor. E contrario Judæi ſermo eſt. Igitur non volentis neque currentis. Et iterum: ergo cujus vult miſeretur; & quem vult, indurat. Non enim Apoſtolus tollit quod in propria voluntate habemus: qui ſuperius dicit: Ignoras quia bonitas Dei te ad penitentiam adducit? Et iterum Timotheo ſcribit: In magna autem domo, non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia. Et quædam quidem in honorem, quædam in contumeliam. Si quis autem mundaverit ſe ab his, erit vaſ in honorem ſanctificatum.

Igitur non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Hoc loco Paulus Apoſtolus uſque ad illum locum: Quid enim adhuc queritur? voluntati enim ejus quis reſiſtere poterit? perſonam de contrario aſſumit, venientis & dicentis: non eſſe in nobis, aut rectè, aut malum agere, ſed in Dei arbitrio conſtitutum: qui cujus vult, miſeretur: & quem vult indurat. Homo tu quis es qui contradicas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe hinxit, quid me feciſti ſic? Nunc Apoſtolus contradicentem ſibi ſuperius increpat, ostendens hoc ipſum quod dicit: Cujus vult, miſeretur: & quem vult indurat: & quid adhuc queritur? Voluntati enim ejus quis reſiſtere poterit? Ex hoc igitur demonſtrat eum eſſe proprii arbitrii, vel voluntatis: quod ſi ut ipſi è contrario veniens dicit: Cujus vult, miſeretur Deus: & quem vult indurat: nihil differt, quod figulus tractat in manibus: quod fingendi ex ſe vaſ aliquid contradicere non poteſt, quid ex eo vult efficere: hic autem in eo in quo contradicit, queritur de Dei voluntate, ostendit liberi eſſe arbitrii: qui audeat de Dei judicio retractare. Item ſi non eſt volentis neque currentis, ut quidam putant: quare ipſe currit, dicens: Curſum conſummaſti. Et alios ut currebant, adhortatus eſt, dicens: Sic currite ut omnes comprehendatis. Unde intelligitur quia hic interrogantis voce utitur, & redarguentis potius, quam negantis.

Dicit enim ſcriptura Pharaoni, Quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam: & ut annuncietur nomen meum in univerſa terra. Hoc & illi male proponunt. Sed hic locus duobus modis à diverſis exponitur: Sive quod uniſquiſque modum & ſinem peccatorum ſuorum implet ut puniatur, ſicut Sodomita & Amorraei. Hic ergo jam modum exceſſerat, & ideo voluit Deus quaſi de jam perituro aliis providere: ut populus ejus agnoſceret juſtitiam ipſius atque virtutem: ut nec peccarent, nec ſuos adverſarios vererentur. Tale eſt hoc quod in Pharaone geſtum eſt: quale ſi medicus de cruciati jam damnati rei multis inveniat ſanitatem, cauſas inquirendo morborum. Vel ſi judex cum poſſit criminolum ſtatim punire ad omnium timorem diverſis poenis afficiat. Sive Dei patientia induratus eſt. Ceſſante enim plaga Dei, durior fiebat: & quamvis ſciet eum non converti tamen etiam in ipſo ſua clementiam voluit demonſtrare.

Ergo cujus vult, miſeretur: & quem vult, indurat. Ergo ſi hoc ſic intelligitur: Cujus vult miſeretur, & quem vult, indurat: quod fatiſ iniquum eſt: & ita pro poſitio veſtra concluditur, ut dicatis malitiæ veſtræ non vos eſſe cauſam, ſed Domini voluntatem, cui contradicere non poſſit: ſed reſiſtit hic rationi veſtræ ipſa natura juſtitie Dei.

Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? Voluntati enim ejus quis reſiſtit? Apoſtolus contra adverſarios dicit: Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? Et iterum inferit, & confirmans hoc quod dixerat: homo, tanto magis verè queritur, & juſtè, ex verbis tuis. Nemo enim propriam non habens voluntatem, dicere poteſt de Deo: quid adhuc queritur? Unde rectè arguens ejus imprudentiam, dicit: Tu quis es qui respondeas Deo? Qui enim à Deo induratus eſt, ſicut tu dicis, contradicere ſuo creatori non poteſt, quaſi non habens propriam voluntatem: ſicut & lutum inſenſibilis materia fictori ſuo reſpondere non poteſt: quia in poteſtate figuli poſitum eſt.

O homo tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe hinxit, quid me feciſti ſic? Quibuldam videtur & hoc adhuc ex ipſorum perſona dicere, quia ipſum eſt dicere, neminem poſſe contradicere voluntati Dei alterius miſerentis, alterum indurantis: & addere neminem Deo reſpondere. Quidam verò dicunt jam hinc Apoſtolum reſpondere: quod etiam

ſi ita eſſet, ut illi calumniantur, non debere eos ſuo reſpondere factori: eo quod tales ſimus ad comparationem Dei, quale ad ſuum eſt luti artificem figmentum. In Græco habet, *ὡς ἄνθρωπος*: quod eſt, ὁ homo tanto magis.

An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vaſ in honorem, aliud vero in contumeliam? Secundum hos qui hæc verba Apoſtoli dicunt: maſſam dicit omnes in Ægypto commorantes: quia & Iſrael ibi idolis deſervierat.

Quod ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam. Quia illum diu ſuſtinuit blaſphemantem, & populum ſuum variis operibus affligentem. Præterea quòd innoxiam ætatem parvulorum crudeliter juſſerat enecare. Item competens reſponſum: quia patientia & ejus bonitas facit eos qui propriam habent voluntatem vivendi, ſive vaſa iræ, ſive miſericordiæ.

Suſtinuit in multa patientia vaſa iræ, apta in interitum. Implendo peccata ſua, vaſa iræ digna ſunt facti, & à ſemetiſiſ ad interitum præparata.

Ut oſtenderet divitiis gloria ſua in vaſa miſericordiæ, que præparavit in gloriam. Digni erant miſericordiæ: quia & minora commiſerant, & graviter fuerant afflicti.

Quos & vocavit, non ſolum ex Judæis, ſed etiam ex gentibus. Quia & tunc aliquanti Ægyptiorum exierant cum filiis Iſrael: quòd ſi Deus perſonam acciperet, ſolus Iſrael debuit habere ſalutem. Ita & nunc non ſolum Judæos, ſed etiam gentes vocavit ad fidem. Secundum eos autem qui hæc non ex Apoſtoli, ſed ex Judæorum perſona dici putant: Intantum, inquit, quos voluit, ſalvavit: ut etiam gentes elegerit idololatræ, qui nunquam ſervierant Deo: & ex Iſrael paucos vocaret, ſecundum teſtimonium Iſaiæ.

Sicut in Oſee dicit. Non populum, duas tribus dicit: & non miſericordiam conſecutam, decem tribus.

Vocabo non plebem meam, plebem meam. Hoc loco Judam ſignificat.

Et non dilectam dilectam: & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam. Iſraeliticum populum.

Et erit in loco ubi dilectum eſt eis: Non plebs mea voca. Gentes demonſtrat in Chriſto credituras: ſicut in Evangelio Dominus per parabola loquitur nuptiali cœna facta, cum Iſrael venire noluiſſet: & pro ipſo gentes vocantur.

Ibi vocabuntur filii Dei vivi. Vocationem gentium ſignificat.

Iſaias autem clamavit pro Iſrael. Communicatio pro ipſis eſſe monſtrat.

Si fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris, reliquia ſalvæ ſient. Paucitatem eorum credituram eſſe demonſtrat.

Verbum enim conſummans & abbrevians in equitate: quia verbum brevium faciet Dominus ſuper terram. Hiſtorie hoc habet ſenſus: Sicut ego verbum abbrevio & cito deſinio: ita Deus hoc omni velocitate perficiet. In prophetia autem verbum brevium, novum teſtamentum accipitur: quia in eo breviter comprehenſa ſunt omnia & clauſa.

Et ſicut prædixit Iſaias. Bene prædixit: quia ſuperius ſcriptum eſt.

Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodomæ facti eſſemus: & ſicut Gonorra ſimiles fuiſſemus. Quia non eſt paſſus paucos juſtos perire cum multitudine impiorum in fide, niſi ſemen Abraham Chriſtus fuiſſet miſſus ad populum liberandum qui corruiſſet.

Quid ergo dicemus, quòd gentes qua non ſcēlabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam. Si ſuperiora ex perſona Apoſtoli dicuntur: hic ſibi iterum proponit: quia poterant dicere, ſi non eſt ita ut dicimus: quia non eſt volentis neque currentis: quomodo gentes invenerunt juſtitiam quam nunquam ante quaſerunt. Iſrael verò quaerens ſemper juſtitiam, non potuit invenire? Si verò totus ſuperior ſenſus contradicentibus applicatur: hic reſpondet Apoſtolus: & breviter recapitulat quaſtionem, dicens: Quid ergo dicemus ad ea quæ nobis obſecta ſunt, niſi quia gentes vocatæ, crediderunt: & illi credere noluerunt.

Juſtitiam autem qua ex fide eſt. Quia juſtitia ex fide eſt, cui illi credere noluerunt.

Iſrael vero ſcēlando legem juſtitie, in legem juſtitie non pervenit. Quare? Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus. Reddit cauſas, quare non invenerint juſtitiam: quia falſo in operibus gloriati credere noluerunt, quaſi juſtitiam gratiæ repu-

tantes dicens, quoniam populus Judæorum ex operibus legis juſtificari ſe putans, in legem juſtitie id eſt ad fidem Chriſti dedignando non potuit pervenire.

Offenderunt enim in lapidem offentionis, ſicut ſcriptum eſt: Ecce pono in Sion lapidem offentionis, & petram ſcandali. Qui videt lapidem, non offendit: qui autem cæcus eſt, impingit. Quod contigit Judæis, quos ſua malitia excæcavit: & Chriſtum non agnoſcentes crucifixerunt: Sed & ideo lapis offentionis & petra ſcandali, prædictus eſt Chriſtus: quia multi in nativitate ejus & paſſione, ſcandalum patiuntur: ſicut ſcriptum eſt: Quia ſcandalizabuntur in eo. Et Apoſtolus ait, Chriſtum crucifixum, Judæis ſcandalum, gentibus ſtultitiam: ipſis verò vocatis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Unde & hic ſequitur: Qui credit in eo, non confundetur. Petrus quoque dicit, quòd credentibus lapis electus ſit angularis: incredulis verò offentionis.

Et omnis qui credit in eum, non confundetur. Non Judæus ſolus, ſed omnes credentes in eo non confundentur de priſtinis delictis.

Caput X.

FRATRES: Voluntas quidem cordis mei, & obſervatio ad Deum ſit pro illis in ſalutem. Hic ſe oſtendit non ſolis labiis, ſed & corde pro inimicis orare.

Teſtimonium enim perhibeo illis: quòd emulationem quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Habent ſcientiam ſcēlandæ legis, ſed non intelligunt quia Chriſtus ſecundum legem venit. Et quia per legem juſtificari non poſſunt: periclitantur revera, ſi ſine ſcientia fiat: quia ſæpe veritatem in contraria.

Ignorantes enim juſtitiam Dei, & ſuam quaerentes ſtatuerunt: juſtitia Dei non ſunt ſubjecti. Ignorantes quòd Deus ex ſola fide juſtificat: & juſtos ſe ex legis operibus, quam non cuſtodierunt, eſſe putantes: noluerunt ſe remiſſioni ſubjicere peccatorum, ſed peccatores fuiſſe viderentur, ſicut ſcriptum eſt: Phariſæi autem ſpernentes conſilium Dei, in ſemetiſiſ, noluerunt baptizari baptiſmo Joannis. Item quia ſacrificia legis, & cætera quæ umbra erant veritatis: quæ per Chriſtum perficere habebant, præſentia Chriſti ceſſaverunt: cui credere noluerunt: Bene dicit Apoſtolus, juſtitiam ſuam, quia jam non Dei eſt, ſed ipſorum.

Finis enim legis Chriſtus, ad juſtitiam omni credenti. Taliſ eſt ille qui Chriſtum credit, die qua credit, qualis ille qui univerſam legem implevit.

Moyſes enim ſcripſit: quoniam juſtitiam qua ex lege eſt. Moyſes diſtinxit in Levitico inter utramque juſtitiam: fidei ſcilicet, atque factorum: quòd altera operibus, altera ſola fidei credituræ accedente fiat. Item Apoſtolus oſtendere volens differentiam juſtitie legis, ac fidei, teſtem vocat Moyſen. Item docentem de juſtitia legis: qui fecerit homo, vivet in ea. De juſtitia autem fidei: Ne dicas, inquit, in corde tuo: quis aſcendet in cælum: hoc eſt, ne dubites credere mandato, quòd futurum eſt annunciare Chriſtum, qui venturus eſt dare tibi juſtitiam ex fide.

Qui fecerit homo vivet in ea. Nemo enim illorum vivit: quia in hoc tempore nemo perfecit legem ſine Chriſto: quia & hoc legis eſt, ut ipſi credatur. Quidam ex hoc loco putant Judæos, præſentem tantum vitam ex legis operibus meruiſſe: quòd verum non eſt, Domini verba declarant: qui de vita interrogatus æterna, mandata legis opponit dicens: Si vis in vitam venire, ſerva mandata. Unde intelligimus: quòd qui ſuo tempore legem ſervavit: vitam habuit æternam.

Quæ autem ex fide eſt juſtitia, ſic dicit: Ne dixeris in corde tuo. Ille quidem ſecundum hiſtoriam de lege hoc dixit: ſed Apoſtolus illud ad Chriſtum aptat: quia lex nec in cælo fuit, nec in abyſſo. Sive ideo illud ſemper jubet lex meditari, ut ibi Chriſtum valeant invenire.

Quis aſcendet in cælum: id eſt, Chriſtum deducere: aut quis deſcendet in abyſſum: hoc eſt Chriſtum à mortuis revocare? Quia Chriſtus Deus & homo eſt, in eo quòd Deus verbum, qui cum in forma Dei erat, ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, factus eſt homo: Propterea dicit: Quis aſcendet in cælum, hoc eſt Chriſtum deducere. Deducere dicitur ſecundum formam Dei: reducere autem ex mor-

tuis, ſecundum formam ſervi.

Sed quid dicit ſcriptura? Propè eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc eſt verbum fidei, quòd predicamus. In Deuteronomio. Novum ſcilicet teſtamentum.

Quia ſi confeſſeris in ore tuo Dominum Jeſum: & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis. Teſtimonium cordis eſt oris confeſſio.

Salvus eris. A delictis præteritis cum futuris. *Corde enim creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Ergo ſi fides ſufficit ad juſtitiam, & confeſſio ad ſalutem, inter Judæum & gentilem credentes nulla diſcretio eſt.

Dicit enim ſcriptura: Omnis qui credit in illum. In Iſaia. Non ſolum Judæus.

Non confundetur. Nolite ergo vos illos confundere de priſtinis actibus: quos ſcriptura dicit confundi non poſſe.

Non enim eſt diſtinctio Judæi & Græci. Nam idem Dominus omnium: dives in omnes, qui invocant illum. Unus Dominus omnium, & abundans miſericordiæ & ſalutis, habet unde largitur.

Omnis enim quicumque invocaverit, nomen Domini, ſalvus erit. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? In Joë. De gentibus obſectio Judæorum, quòd Deum invocare non poſſunt.

Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine predicante? Quomodo verò predicabunt, niſi mittantur. Quia nunquam ad illos Prophetæ ſunt miſſi.

Sicut ſcriptum eſt: Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Iſtorum pedes pulchri ſunt: qui pacem annunciant: illorum autem qui annunciant ſæculi curſum, turpes ſunt atque deformes.

Sed non omnes obediunt Evangelio. Ergo ſi nec illi omnes obaudierunt, ad quos iſti ſunt miſſi: quanto minus iſti ad quos nemo eſt deſtinatus?

Iſaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui noſtro? Quis credit quòd auditum à nobis: vel quòd nos à te, ut aliis annunciareremus, audivimus.

Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum Chriſti. Hic reſponſio Apoſtoli.

Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem. Etiam antè illos audivit confirmat.

In omnem terram exiit ſonus eorum: & in fines orbis terra verba eorum. Vult hoc teſtimonium per Allegoriam, vocibus intelligi Prophetarum.

Sed dico: Nunquid Iſrael non cognovit? Gentes eſſe vocandas ad fidem.

Primus Moyſes dicit: Ideo primus Moyſes: quia omnes pene Prophetæ poſtea de gentium ſalute dixerunt.

Ego ad emulationem vos adducam in non gentem inſipientem, in iram vos mittam. In cantico Deuteronomii. Antequam crediderunt Deum; non erant gentes Dei. Quasi ergo dicat, eos qui non ſunt gens mea, vocabo: & credent mihi ad veſtram irritationem: ut quibus majores debuiſſis eſſe, gaudeatis æquari: ſicut ſi quis habeat filium inobedientem, & ad corrigendum eum dimidium patrimoniſi ſui det ſervo ſuo, ut tandem ille converſus gaudeat vel ſi tantum accipere mereatur. Sive non eramus gens: quia mortui eramus in peccatis.

Iſaias autem audit, & dicit: Inventus ſum à non quaerentibus me. Gentibus quæ non Deum in lege, ſed in idolo ignorantibus requirebant.

Palam apparui his qui me non interrogabant. Non Deum ſed dæmonia interrogabant: per augures, & haruſpices idolorum, atque aſtologos.

Ad Iſrael autem dicit. Ipſe quia talia gentibus iræ promiſiſſet Judæis: ecce qualia comminatur, ut ſciatis utrumque prædictum.

Tota die expandi. Toto tempore mirabilia, vel plagas oſtendit: & nec ſic credere voluerunt.

Manus meas ad populum non credentem, ſed contradicentem mihi. Extenſio manuum, allegoricè ſignat crucem.

Caput XI.

DICO ergo: Nunquid Deus repulit populum ſuum. Abſit. Quia fatiſ illos humiliaverat: modo quaſi bonus